

Az IRGR Szadovo által kínált alternatív növények

Автор(и): гл. ас. д-р Иван Алексиев, от ИРГР в Садово

Дата: 23.08.2023 *Брой:* 8/2023

A hazai mezőgazdaság egyik fő problémája a kis számú növény, amelyre gazdáink támaszkodnak. Ha statisztikát készítenének, valószínűleg megállapítanák, hogy földjeink túlnyomó részén a búza, a napraforgó és a kukorica váltakozik. Igaz, hogy ezek biztos piaccal rendelkező, nem magas, de jó nyereséget hozó növények. Hogyan befolyásolja ez az össztermelésünket, és mindenekelőtt a talaj termékenységének megőrzését? Itt a válaszok meglehetősen aggasztóak és nem pozitívak. Megállapították, hogy feldolgozatlan állapotban mezőgazdasági termékeket exportáló orszaggá váltunk. Főként az említett növényeket exportáljuk gabonaként, nagyon alacsony nyereséggel, amiből gazdaságunk egésze veszít. Másrészt ezek rendkívül intenzív növények, sok növényvédő szerrel termesztik, ami hozzájárul a talaj termékenységének csökkenéséhez. Így például a

magas műtrágya-adagok miatt egyre gyakrabban kérdezik tőlünk, hogy milyen fajtákat vagy növényeket lehet termesztetni savanyú talajokon, és ez hagyományos mezőgazdasági régiókban, ahol ilyen probléma nemrég még nem létezett. Ebben a tekintetben hozzá kell tennünk a globális klímamelegedést is, ami számos kérdést vet fel számunkra azokkal a növényekkel kapcsolatban, amelyeket változó körülmények között termesztünk. Összességében egyre több mezőgazdasági termelő fontolgatja, hogy milyen új növényeket termeszt. Ez volt az oka annak is, hogy az elmúlt években megjelent a csicseriborsó, a szezám, a szója, a levendula és mások a Dobrudzsában, néha sikeresen, néha nem egészen.

A Sadovói Növényi Genetikai Erőforrások Intézetében minden szántóföldi növénnel foglalkoznak. Itt található az országos maggenbank, ahol több mint 600 növényfaj 70 000-nél is több akcisszióját őrzik, és ez megköveteli, hogy számos kevésbé népszerű növénnel ismerkedjünk meg. Milyen alternatív növényeket kínálhatunk gazdáinknak?

A gabonák között talán a legjobban ismertek a dolgok. Búza, kukorica, árpa, rizs – ezek olyan növények, amelyek régóta jelen vannak földjeinken. Csak szeretnénk emlékeztetni, hogy ide tartozik a rozs is, egy igénytelen követelményekkel rendelkező és nagyon magas téli keménységű növény, amely félszáraz és hegyvidéki körülmények között, valamint a síkságok nagyon szegény talajain is termesztendő. Itt nincs fajtagazdagság, és az egyetlen, a Nemzeti Fajtajegyzékben szereplő fajta a Sadovói Millennium.

Tritikále

A tritikále egy másik gabonanövény, amely nincs teljes mértékben kihasználva. Mesterségesen létrehozott hibrid a rozs és a búza között. Olyan talajokra alkalmas, ahol a búza rossz eredményt ad. Nagyon jó tápláló értékű takarmánygabona, alkalmas téli keverékekbe borsóval zöld takarmányként, és vannak nagy biomasszát adó fajták, amelyek bioetanol előállítására alkalmasak.

zab

Egy másik kissé elfeledett növény a zab. Itt, a Sadovói NBKI-nál széles választékban kínálunk különböző felhasználási irányú fajtákat. A Mina fajta tavaszi, csupasz szemű zabfajta. Ez a jellemző előfeltételezi, hogy főként emberi táplálékként nagyon jó eredményekkel használható, és az elmúlt években rájöttünk, hogy a csupasz szem a galambtenyésztők számára is nagyon jó eredményt ad. A Kaloyan fajta téli, héjas zabfajta, kiváló takarmánygabonaként, zöld takarmányként használható, és rendkívül alkalmas a biogazdálkodásra. Az IPGR Marina fajta az első bolgár téli csupasz szemű zabfajta. Ötvözi a már említett fajták előnyeit. Ősszel vethető, ami nagy előnyt ad a tavaszi aszály esetén, és kiváló táplálkozási mutatókkal rendelkezik. Kicsit részletesebben kitérünk két aszálytűrő késő tavaszi gabonanövényre, amelyeknek potenciáljuk van, de hazánkban kevésbé elterjedtek, valamint a tönkölybúzára – egy őszi növényre, amely új megjelenéssel tért vissza.

köles

Köles

Ez egy ősi idők óta ismert növény hazánkban, de hagyományosan csak a kedvezőtlen téli körülmények és a már bevetett növények károsodása esetén nőtt jelentősen a területe. Legszélesebb körben Ázsiában és Afrikában terjedt el. Fő felhasználása baromfi- és sertéstenyésztésben takarmányként. Ennek a növénynek a magja kedvelt táplálék az énekesmadarak számára is. Vannak olyan fajták, amelyek magasságuk és nagyon jó levelesedésük miatt különböznek, és érdekesek lehetnek a zöld takarmányozásra történő teljes növényi betakarításhoz. Tudni kell, hogy tápláló értékét tekintve a köles zöld tömege egyenértékű a borsó-zab keverékkel. Még jobbak a virágzás–tejérlelés időszakában kaszált köles széna adatai, amelyek azt mutatják, hogy értékesebb, mint a mohár köles szénája. Azt is megjegyezhetjük, hogy a kölest akkor takarítják be, amikor a növények felső része még zöld, és ez az oka annak, hogy ennek a növénynek a szalmája a közepes rétek szénájának minőségével rendelkezik. Emberi táplálékként Oroszországban és Afrikában még mindig használják, és kivételes tápanyag-gazdagsága, valamint a magban lévő glutén hiánya miatt nélkülözhetetlen részévé vált a modern étrendeknek.

A köles egy késő tavaszi, hőigényes növény, amely vetéshez kb. 13-14⁰C stabil talajmelegedést igényel. Egy másik dolog, amit figyelembe kell venni a vetési idő meghatározásakor, hogy a kelés után ne legyen fagy, mert az elpusztítja a fiatal növényeket. Dél-Bulgáriában ez április végén, Észak-Bulgáriában május elején van. A

köles alkalmasnak tekinthető második növényként történő vetésre öntözés nélküli területeken. A sadovói kutatások azt mutatják, hogy a gyakorlat számára, viszonylag indokolt kockázattal, javasolható a június 1. és 15. közötti időszakban történő vetés. Vetés sík felületen, lehetőleg "lucerna" vetőgéppel, kb. 3–3,5 kg/da vetőmagmennyiséggel, 3–5 cm mélységben, majd hengereléssel. A széles levelű gyomok elleni védekezéshez a köles tőszaporodási szakaszában 2,4-D alapú herbicideket javasolnak. A betegségek elleni védekezést nem végeznek a növények nyári fejlődése miatt. Ez egy rendkívül rövid vegetációs idővel rendelkező növény, gyakran 2 hónap alatt. Kombájnnal takarítják be, amelyet a repcéhez hasonló kis magvú növényekre állítanak be. A köles esetében 200-300 kg/da maghozamot tekintenek jónak, a 400 kg/da felettit és a 3–4 t zöld tömeget zöld takarmányozáshoz pedig kiválónak. A legalacsonyabb önköltséggel rendelkezik a gabonafélék között, kivételes aszálytűrő képességgel bír, nagyon rövid a vegetációs ideje, és második növényként is vethető.

sorgo

Sorgo

Bulgáriában a sorgo viszonylag új növény. Fajon belüli változatossága nagyon nagy, ezért sok szerző a felhasználási irány szerint csoportosítja a besorolását. Így például hazánkban gabonasorgóra, édessorgóra, seprősorgóra és szudáni fűre osztják. Hazánkban először a seprősorgo jelent meg, amelyet ma is kis területeken, és nagyon gyakran sávos (szélvédő) növényként termesztenek kertekben. Később az édessorgo és a szudáni fű is bekerült a zöld takarmányozási rendszerbe. Az előbbi képes nagyobb mennyiségű cukrot

felhalmozni a szárában, ami a magas zöldtömeg-hozzájárulással mellett kiválóvá teszi a takarmányszilózásra. A szudáni fűnek vékonyabb, erősen tőszaporodó szála és lágyabb levelei vannak, ami lehetővé teszi a kiváló minőségű széna előállítását. A gabonasorgónak van a legszélesebb elterjedése mind a világon, mind hazánkban. Az USA déli államaiban még "sorgo övezet" is kialakult, Európában pedig vannak olyan vállalatok, amelyek nagy hozamú hibrideket hoznak létre ennek a növénynek a termelésének növelésére.

A sorgo fő előnye az aszálytűrő képessége. Nem véletlenül ismerik "a növényvilág tevéjeként".

Gyökérrendszere rendkívül erős. Akár 2,4–2,6 m mélységig hatol, és oldalirányban 90–120 cm-re. Azt is tudni kell, hogy a gyökér–szár arány kétszer akkora, mint a kukoricában. Nagyon magas a vízfelvevő képessége, és a talajból a higroszkópos szint közeléből is képes vizet felvenni. A szára vékonyabb, mint a kukoricáé, de viaszos bevonattal van borítva, amely képes a hőt visszaverni. A levelek szintén viaszos bevonattal rendelkeznek, és váltakozóan, szemben állnak. A sorgo több levélteret képez, mint a kukorica, és a levelek sokkal gazdaságosabban használják fel a vizet, mint a kukorica. Ez a sztómák kisebb hosszának köszönhető, miközben számuk egységnyi területen 50%-kal nagyobb.

Ismeretes, hogy a sorgo mag tápláló értéke a kukoricához képest sertéseknél 90–95%, szarvasmarhánál 95%, juhoknál és baromfinál 98%. A fehérjék egyik legfontosabb csoportja, a prolaminok között az árpában hordein, a kukoricában zein, a sorgóban pedig kafirin található.

A sorgo igénytelen az elővetemény iránt, gyengén reagál a hüvelyesekre,